УДК 327.5(045)
DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2292.2025/2-61/79-84

Іван МЕТЕЛЄВ, асп.
ORCID ID: 0009-0003-4346-8332
e-mail: ivanmeteliov@gmail.com
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

РОЛЬ АКТОРІВ У ПРОЦЕСІ СЕК'ЮРИТИЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М'ЯНМИ

Вступ. ***У XXI ст. спостерігається зростання інтересу окремих осіб, урядів і міжнародних організацій до питання охорони культурної спадщини. Такі зусилля є вкрай нестабільними в умовах впливу глобалізації та модернізації на культурну спадщину серед різних спільнот світу.***

Методи. ***Використано принципи конструктивізму із застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема системний, компаративний та структурно-функціональний методи, аналіз документів і першоджерел, кейс-стаді та медіааналіз.***

Результати. ***Окреслено та проаналізовано діяльність акторів сек'юритизації культурної спадщини М'янми, кожен із яких має свої інтереси, методи та рівень впливу. Було визначено як ключові групи акторів, залучених до процесу збереження та захисту, так і виклики й конфлікти між інтересами різних акторів.***

Висновки. ***Установлено, що сек'юритизація культурної спадщини М'янми є реакцією на комплексні загрози. Розширення поняття "безпеки" на культурну спадщину в М'янмі зумовлене як внутрішніми (етнічні конфлікти, політична нестабільність, незаконна діяльність), так і зовнішніми (історична спадщина як об'єкт претензій, потенційні конфлікти через культурні цінності) факторами. Гострою залишається також потреба держави у міжнародній співпраці задля ефективного збереження культурної спадщини: фінансова, технічна та експертна міжнародна допомога із врахуванням масштабів викликів та обмеженості ресурсів залишається критично важливою для ефективного збереження культурної спадщини цієї країни.***

Ключові слова: ***М'янма, безпека, сек'юритизація, ідентичність, культурна спадщина, ЮНЕСКО, буддизм, рохінджа.***

Вступ

Протягом останніх десятиліть конструктивістська концепція сек'юритизації починає ще більш активно застосовуватись у безпекових питаннях, і поширюватись уже на нові сфери життєдіяльності, на які вона раніше не розповсюджувалась. Зокрема, ідентифікуються нові виклики в питаннях ідентичності та культурної сфери, що зазнає впливу під час ведення бойових дій, етнічних конфліктів, внутрішньої нестабільності, інших соціально-економічних викликів. Сек'юритизація культурної спадщини означає її визнання як об'єкта, що потребує спеціальних заходів захисту, мобілізації ресурсів і формування політик, спрямованих на запобігання загрозам. Процес сек'юритизації не є однорідним і залежить від діяльності численних акторів – від державних органів та військових до міжнародних організацій, неурядових структур і місцевих громад. У контексті М'янми, де політична ситуація є динамічною та складною, розуміння ролі кожного з цих акторів стає ключовим для ефективного виявлення загроз, розробки адекватних стратегій захисту й забезпечення сталого збереження багатої культурної спадщини країни. Ця держава, розташована у Південно-Східній Азії, регулярно стикається з численними загрозами для збереження свого культурного надбання, від наслідків етнічних конфліктів і політичних переворотів до незаконного видобутку артефактів та руйнування об'єктів через недостатнє фінансування чи вандалізм – спектр небезпек є надзвичайно широким.

Після десятиліть військового правління та міжнародної ізоляції, М'янма у період із 2011 по 2020 р. розпочала процес переходу до демократії. Під час цього процесу країна обрала таких нових лідерів, як Аун Сан Су Чжі, створила парламент, ратифікувала міжнародні конвенції та прийняла нові закони з багатьох питань, включаючи захист культурної спадщини. Військовий переворот у лютому 2021 р. показав, що цей прогрес до лібералізму був крихким, не менш нестабільними виявилися і здобутки у сфері захисту культурної спадщини. Навіть такі нейтральні питання, як управління археологічними пам'ятками чи збереження стародавніх витворів мистецтва, позначаються наслідками колонізації та етнічних конфліктів, а у деяких випадках можуть використовуватися і для просування наративу про бірманську вищість над меншими етнічними групами в рамках держави. Згідно з конституцією 2008 р., М'янма є федеративною державою і поділена на 14 територіальних одиниць: 7 регіонів, де переважно проживають бірманці, та 7 штатів, кожен із яких названий на честь семи етнічних національностей: чини, качини, кая, карени, мони, араканці та шани. Етнічні меншини проживають переважно в гірських прикордонних районах. Крім того, народ рохінджа не визнається урядом як етнічна національність у М'янмі та страждає від дискримінації та різних порушень прав людини. Строката культурна ідентичність обумовлює і до певної міри унікальну роль різних внутрішніх та зовнішніх сил у питанні збереження спадщини Республіки Союзу М'янми.

Мета статті – виявлення ролі різних акторів у процесі сек'юритизації культурної спадщини М'янми. У роботі детально розглянуто як саме державні органи, військові, міжнародні організації, місцеві спільноти та інші гравці взаємодіють, формують політику та впроваджують заходи безпеки, а також, які виклики виникають у цьому складному процесі.

Аналіз основних публікацій і досліджень. У цій статті автор спирався як на класичні роботи з теоретичних основ сек'юритизації, так і на загальні дослідження з питань захисту культурної спадщини в умовах конфліктів і криз, а також на специфічні роботи з питань збереження культурного надбання М'янми. Серед праць Копенгагенської школи безпеки, варто визначити дослідження Б. Бузана та О. Вевера (Buzan, & Wæver, 2003), що є основоположними у розробці концепції сек'юритизації. Вони визначають сек'юритизацію як процес, за якого питання переводиться зі звичайної політичної сфери до сфери безпеки, що дозволяє застосовувати надзвичайні заходи для захисту (Wæver, 1995).

Серед прогалин і можливих напрямів подальших досліджень примітною є відсутність комплексних вивчень

© Метелєв Іван, 2025

сек'юритизації: бракує робіт, які безпосередньо зосереджуються на процесі сек'юритизації культурної спадщини в М'янмі, аналізуючи ролі різних акторів та їхні взаємовідносини. Існує також потреба у більш детальних дослідженнях, які враховують специфіку окремих регіонів, етнічних груп та об'єктів культурної спадщини. Однак такі дослідження потребують відповідного рівня взаємодії з місцевими громадами та малими етнічними групами, доступ до яких на сьогодні є обмеженим через тривалу громадянську війну. Цим самим обумовлюється також і певна абстрактність та політизованість у вивченні етичних аспектів сек'юритизації: питань обмеження доступу до культурних об'єктів, мілітаризації та можливого зловживання владою.

Актуальним питання збереження культурної спадщини та ідентичності залишаються в умовах російсько-української війни і серед вітчизняних дослідників. Серед останніх варто додатково зазначити роботи О. Каліщука (Каліщук, 2024), Л. Тарангул, І. Чернікової та Л. Дрогомирецької (Тарангул та ін., 2024). Тим не менш, українська наукова думка переважно зосереджена на аналізі аспектів сек'юритизації культури виключно нашої держави.

Методи

Методологічною основою роботи є поєднання загальних принципів теорії конструктивізму та сек'юритизації, яка виступає актом дискурсу, що конструює реальність, переконуючи у наявності загрози (Buzan et al., 1998). Конструктивізм як теорія міжнародних відносин стверджує, що структура міжнародної системи визначається не лише матеріальними силами (як у реалізмі), але й соціальними конструктами, тобто ідеями, нормами, ідентичностями та цінностями, які формуються в процесі соціальної взаємодії. У рамках конструктивізму сек'юритизація розглядається як процес, за допомогою якого певне питання виноситься зі звичайної політичної сфери до сфери безпеки – у даному випадку питання культурної спадщини. Таким чином, процес сек'юритизації відбувається, коли сек'юритизуючий актор (політик, військові, лідер громади) представляє певне питання як екзистенційну загрозу для референтного об'єкта (того, що має бути захищене – держава, нація, або, у нашому випадку, культурна спадщина). Успішна сек'юритизація залежить від того, чи аудиторія (суспільство, міжнародна спільнота) прийме цю загрозу як таку, що виправдовує застосування надзвичайних заходів.

Нами було проаналізовано нормативно-правові акти, публікації урядів М'янми, міжнародних організацій (зокрема, ЮНЕСКО, ICOMOS), посольств, неурядових організацій, що стосуються безпеки культурних об'єктів, а також звіти про конфлікти й безпеку, що документують вплив етнічних конфліктів, політичної нестабільності та військових дій на території М'янми, зокрема на об'єкти культурної спадщини.

Кейс-стаді як якісний метод дослідження дозволив провести поглиблений аналіз конкретних об'єктів культурної спадщини та регіонів М'янми, де процеси сек'юритизації є особливо вираженими (напр., об'єкти під загрозою конфліктів, історичні центри міст, археологічні пам'ятки), що детально продемонструвало взаємодію акторів на практиці.

Медіааналіз як метод дослідження полягав в обробці повідомлень у місцевих та міжнародних ЗМІ щодо подій, пов'язаних із культурною спадщиною М'янми та її безпекою, що дозволило виявити, як різні актори конструюють наративи щодо загроз і захисту.

Результати

Культурну спадщину можна окреслити як усю сукупність матеріальних і нематеріальних досягнень, які передають із покоління в покоління. Культура в широкому сенсі впливає на самоусвідомлення кожної людини й кожної держави. Тож не дивно, що у сфері права визнано необхідність охорони культурної спадщини.

Процес сек'юритизації культурної спадщини в М'янмі є відображенням складної політичної, соціальної та етнічної мозаїки країни. Різні актори, кожен зі своїми інтересами та ресурсами, відіграють ключову роль у тому, як культурне надбання М'янми сприймається, захищається або, на жаль, стає жертвою конфліктів.

Взаємодія між цими акторами є складною і часто суперечливою. Хоча теоретично всі вони можуть працювати на одну мету – збереження культурної спадщини, їхні інтереси, пріоритети та методи можуть конфліктувати. Наприклад, військові пріоритети "національної безпеки" можуть суперечити зусиллям місцевих громад і міжнародних організацій щодо збереження. Державні органи можуть конкурувати за ресурси або вплив з неурядових організацій (НУО). Розуміння цих динамік є ключовим для ідентифікації ефективних стратегій сек'юритизації та мінімізації негативних наслідків.

При цьому, на державному та громадському рівні присутнє усвідомлення важливості збереження культурного надбання. Важливим інструментом збереження історико-культурної спадщини є цифровізація надбань у цій царині. Тим не менш, і попередній, і новий уряди зацікавлені у збереженні саме буддистських храмів, переважно ігноруючи інтереси менших етнічних груп стосовно питань культури. Такий підхід містить не лише етнічні, а й релігійні утиски. Приміром, згідно зі звітом Burma Human Rights Network's 2024 р., сили військової хунти Татмадау продовжують руйнувати церкви і переслідувати християн під час боротьби із продемократичними силами по всій державі. 8 квітня минулого року війська хунти за допомогою безпілотника зруйнували церкву у селищі Калай (регіон Сагайн) (International Christian Concern, 2024).

Однією з найгостріших і найтрагічніших проблем останніх десятиліть у регіоні Південно-Східної Азії є ситуація з народом рохінджа – мусульманською меншиною, що проживає переважно в штаті Ракхайн. Ця криза, що характеризується систематичним порушенням прав людини, масовим переміщенням населення та звинуваченнями у геноциді, нерозривно пов'язана з питаннями національної ідентичності та культурної спадщини. Відповідно до теорії сек'юритизації, сек'юритизуючий актор (держава або військові) за допомогою мовних актів і риторики переконує власне населення та намагається переконати й зовнішні спільноти у тому, що певний референтний об'єкт (у цьому значенні – це культура) перебуває під екзистенційною загрозою. І, у разі успішної сек'юритизації, виправдовується застосування надзвичайних заходів, які виходять за рамки звичайної політики і можуть включати насильство, обмеження прав та ігнорування норм. У контексті М'янми, рохінджа були успішно сек'юритизовані як загроза національній безпеці, територіальній цілісності та, що особливо важливо, культурній спадщині й ідентичності країни.

Сек'юритизація рохінджа також опосередковано впливає на управління всією культурною спадщиною М'янми. Наприклад, звуження концепції спадщини призводить до ігнорування або заниження значущості багатокультурних елементів, які становлять культурне

багатство цієї країни. Також відбувається політизація управління спадщиною, коли рішення щодо збереження та просування культурних об'єктів можуть бути підпорядковані політичним інтересам, а не академічним чи етичним принципам.

Наслідки сек'юритизації рохінджа є багатогранними та катастрофічними, що дозволяє трактувати дані події як геноцид та етнічні чистки. Офіс прокурора Міжнародного кримінального суду в Гаазі звітував про те, що ці дії можуть кваліфікуватися як злочини проти людяності у вигляді примусової депортації та переслідування за мотивами етнічної і/або релігійної належності (International Criminal Court, 2020). Через гуманітарну кризу, понад 1 млн рохінджа були змушені тікати до Бангладеш. Систематичне руйнування спадщини рохінджа призвело до безповоротної втрати унікальних елементів культурного ландшафту М'янми. Геноцид рохінджа призвів як до зниження статусу держави як культурної перлини світу на міжнародній арені, так і до внутрішніх релігійних протирічь і посилення недовіри до демократичних інституцій. Окремим наслідком є промоція культурних обєктів з туристичного погляду, коли і сама держава, і туристичні компанії активніше пропонують відвідувачам оглядати буддистські храми, а не мечеті у "проблемних" штатах. Однак це складне та багатокомпонентне питання на сьогодні не є предметом нашого дослідження. Для справжнього примирення та збереження усього культурного надбання М'янми необхідно десек'юритизувати рохінджа, визнати їхню історичну присутність і права, а також включити їхню унікальну культурну спадщину до ширшого національного наративу. Проте у 2020-х рр. це питання втрачає свою гостроту через новий етап більш масштабної загальнодержавної політичної кризи та громадянської війни.

Після військового перевороту, який повалив обраний уряд Аун Сан Су Чжі, М'янма швидко занурилася у громадянський конфлікт. Татмадау (збройні сили М'янми) зустріли масовий опір, який переріс у збройну боротьбу з формуванням Сил народної оборони (НСО) та активізацією етнічних збройних організацій. Члени Ради Безпеки ООН ще 2021 р. рішуче засудили застосування насильства з боку хунти (UN News, 2021), однак бойові дії продовжують розгортатися по всій країні, включаючи регіони, багаті на об'єкти культурної спадщини. Культурні надбання М'янми, зокрема тисячі буддійських пагод і храмів у Багані, стародавнє місто Мраук-У, численні етнічні святині й історичні пам'ятки, опинилися під подвійною загрозою, а саме:

а) пряме фізичне пошкодження: ведення бойових дій, обстріли, авіаудари;

б) непрямі загрози: розграбування, незаконний обіг артефактів через дестабілізацію, використання об'єктів у військових цілях, руйнування відсутністю догляду та фінансування.

Громадянська війна створила конкурентне поле, де різні актори намагаються нав'язати своє бачення культурної безпеки.

1. Військову хунту доцільно розглядати як сек'юритизуючого актора, що позиціонує себе як єдиний легітимний захисник нації, релігії та культурної спадщини. Таким чином, активно просувається ідея про те, що саме вони і є хранителями буддійської ідентичності М'янми, а опоненти – "терористи", які загрожують цій ідентичності. Специфічним тут є застосування так званих "надзвичайних заходів стосовно безпеки": військовий контроль над ключовими культурними об'єктами, використання їх для пропагандистських заходів (напр., візити військових лідерів до пагод, "демонстрація порядку"), жорстоке придушення протестів поблизу святинь тощо. Водночас, їхні власні військові дії часто призводять до пошкодження або руйнування культурних об'єктів, що є парадоксальним наслідком їхньої ж "захисної" риторики.

2. Опозиційні сили як контрсек'юритизуючий актор намагаються делегітимізувати наратив хунти, представляючи Татмадау як руйнівника національної спадщини та ворога народу. Національний уряд єдності (збройними силами якого є НСО) виступає і як альтернативний актор сек'юритизації, підкреслюючи інклюзивний характер "справжньої" м'янманської ідентичності, яка містить різноманіття етнічних груп та їхньої спадщини, а не лише буддійську.

3. Етнічні збройні організації та етнічні громади (вищезгадані рохінджа, а також карени, качини, шани та ін.) зосереджені на захисті своєї власної, специфічної етнічної культурної спадщини. Для них референтним об'єктом є уже культурна спадщина їхньої конкретної етнічної групи, а загрозою – як військова хунта (яка часто веде бойові дії на їхніх територіях), так і потенційно інші збройні групи.

Громадянська війна 2021 р. перетворила саму культурну спадщину М'янми на активного учасника конфлікту, а також і на його жертву. Процеси сек'юритизації, ініційовані різними внутрішніми акторами, демонструють, як спадщина стає центральним елементом у боротьбі за ідентичність, легітимність і владу.

На збереження культурної спадщини М'янми впливає також і низка зовнішніх акторів та міжнародних організацій, хоча їхня діяльність може бути ускладненою через політичну ситуацію в країні. Основним зовнішнім актором є ЮНЕСКО. Ця органцізація надає технічну допомогу, експертизу й фінансову підтримку для збереження об'єктів Всесвітньої спадщини та інших важливих пам'яток. Зусилля ЮНЕСКО спрямовані на співпрацю з урядовими органами М'янми, проведення оцінки стану пам'яток, організацію тренінгів для місцевих фахівців, допомогу в розробці планів управління об'єктами спадщини та сприяння їхній реставрації. Однак вищезгадані політична нестабільність і конфлікти у М'янмі ускладнюють реалізацію цих проєктів. Загалом, до списку ЮНЕСКО наразі внесено два об'єкти культури: три давні міста цивілізації П'ю (III–X ст. н.е.) – Ханлін, Бейктано та Шрикшетра, а також колишню столицю однойменного царства Паган (XI–XIII ст. н.е.). До попереднього списку всесвітньої спадщини також додатково внесено 15 об'єктів, (останні зміни було внесено 2018 р.) (UNESCO World Heritage Convention, 2025). Унікальним явищем тут виступає універсальна сек'юритизація: ЮНЕСКО та інші міжнародні організації намагаються вивести культурну спадщину з націоналістичних наративів конфлікту, представляючи її як універсальне надбання людства, що потребує захисту незалежно від політичних розбіжностей.

Діяльність інших міжнародних організацій є до певної міри обмеженою. Співпраця між країнами-членами АСЕАН з питань збереження культурної спадщини, обміну досвідом і розробки спільних програм є недостатньо глибокою та переважно декларативною, оскільки держави-члени переважно зосереджуються на вирішенні внутрішніх завдань із цього питання. Перспективним могло виглядати надання фінансування та технічної допомоги з боку Європейського Союзу через різні програми, спрямовані на збереження культурної спадщини або розвиток культурного туризму в країнах-партнерах, однак пряма

діяльність ЄС у М'янмі станом на сьогодні є обмеженою через політичні причини та накладені санкції.

Актуальною залишається діяльність міжнародних неурядових організацій (НУО), штаб-квартири яких знаходяться в Європі. Зокрема, Міжнародний центр з дослідження, збереження та реставрації культурних цінностей (ІКОМОС), також відомий як Римський центр, займається збереженням і захистом пам'ятників та пам'ятних місць. ІКОМОС надавала консультації для оцінки значної шкоди, завданої культурній спадщині після руйнівного землетрусу навесні поточного року. У липні 2025 р. експерт з "ІКОМОС Індія" брав участь у технічних оцінках на місцях у стародавніх містах Верхньої М'янми, тісно співпрацюючи з Департаментом археології, Інженерним товариством М'янми та експертами ЮНЕСКО; другий етап місії було заплановано на кінець серпня 2025 р. (ICOMOS, 2025). Цього року допомогу після стихійного лиха також надав Міжнародний центр вивчення збереження та реставрації культурних цінностей (ІККРОМ), генеральний директор якого співпрацювала з пані послом М'янми в Італії. Як технічна організація, що займається охороною культурної спадщини, ІККРОМ підтвердила своє зобов'язання підтримувати держави-члени під час кризи через свою флагманську Програму "Перша допомога та стійкість культурної спадщини в кризові часи" (FAR) (ICCROM, 2025). Примітно, що 2016 р. ця організація також уже брала участь у допомозі М'янмі після попереднього значного землетрусу, тож нинішнє керівництво держави розглядає неурядові організації як надійних традиційних партнерів у питанні сек'юритизації культурної спадщини, попри вищезгадані політичні розбіжності на міждержавному рівні.

Окремі держави також виступають як актори. Традиційно протягом останніх десятиліть була помітною роль Японії. Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA) та інші японські організації (з огляду на спільну буддистську спадщину) часто брали участь у проєктах розвитку в М'янмі, включаючи проєкти, пов'язані зі збереженням культурних особливостей (Japan International Cooperation Agency, 2021). Однак, у відповідь на ситуацію в М'янмі після державного перевороту 1 лютого 2021 р., не було реалізовано жодних нових проєктів офіційної допомоги в галузі розвитку, окрім гуманітарної допомоги. США та Австралія також надавали допомогу М'янмі через двосторонні програми співпраці або фінансування міжнародних організацій. Зокрема, М'янма активно послуговувалась великими та малими грантами, що надавав Фонд посольства США з охорони культурної спадщини (Funds for NGOs, 2019). Цей фонд підтримував проєкти, що стосуються як матеріальної, так і нематеріальної культурної спадщини (документування та підтримка збереження усних традицій, мов, звичаїв, музики), а також музейної діяльності (реставрація експонатів, покращення умов зберігання, розробка нових експозицій тощо). Примітною була наявність продуктивної співпраці з державними інституціями: Міністерством культури та мистецтв М'янми, археологічними управліннями й місцевими громадськими організаціями.

Визначним зовнішнім актором, помітна роль якого зберігається і після приходу хунти до влади, виступає Китайська Народна Республіка. Показовим кейсом є передача Китаєм у 2022 р. міцного полікарбонатного скла, що було встановлено в янгонській пагоді Ботатхаун задля безпеки реліквій, що зберігаються в пагоді, у тому числі волосся Будди (The Global New Light of Myanmar, 2022). Співпраця з питання сек'юритизації є частиною ширших двосторонніх відносин між двома країнами, які включають економічну, політичну та культурну взаємодію, а також ініціативу "Один пояс, один шлях". Наймасштабнішим прикладом співпраці двох держав є реставрація та реконструкція історичних пам'яток у Багані. Після руйнівного землетрусу 2016 р., який пошкодив сотні стародавніх пагод і храмів у цьому об'єкті Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Китай активно доєднався до реставраційних робіт. Відновлення храму Тхатбінью (найвищий із храмів Багана, його висота становить 61 м) було призупинене через пандемію COVID-19, воно триватиме протягом 2020-х років (Mon, 2022). Китай може надавати допомогу і для інших історичних об'єктів, особливо тих, що мають спільне буддійське коріння або розташовані у прикордонних регіонах. Ця держава також просуває технічну експертизу та навчання: китайські фахівці (археологи, реставратори, архітектори) діляться своїм досвідом з м'янманськими колегами; відбувається організація тренінгв і семінарів для підвищення кваліфікації місцевих кадрів у галузі консервації та управління культурною спадщиною; надається обладнання й матеріали для реставраційних робіт. Китайські та м'янманські археологи можуть проводити спільні розкопки та дослідження, держава також надає стипендії м'янманським студентам і дослідникам для навчання у Китаї за спеціальностями, пов'язаними з культурною спадщиною. Фактором, що впливає на інтерес КНР, є не лише спільні буддистські традиції, а й використання цією країною культурної дипломатії та "м'якої сили" як важливих інструментів для покращення іміджу Китаю та зміцнення його впливу в регіоні.

Широку допомогу з питань сек'юритизації культурної спадщини, що регулярно зазнає ушкоджень від стихійних лих, також надає Республіка Індія. Держава пропонує технічну та фінансову допомогу М'янмі для консервації та реставрації пошкоджених конструкцій, фресок та інших мистецьких елементів (особливо тих, що пов'язані з історією буддизму, який поширився з Індії). Флагманським проєктом тут виступав баганський храм Ананди, реконструкцію якого було завершено індійськими фахівцями у 2018 р. (The Times of India, 2020). Активно відбувається і проведення спільних археологічних розкопок. Окрім культурних і релігійних передумов взаємодії, Індія також прагне відігравати роль надійного регіонального лідера, сприяючи розвитку сусідніх країн.

Примітно, що на відміну від КНР, Індії, Японії, міжнародних неурядових організацій чи ЮНЕСКО, Російська Федерація традиційно не є помітним міжнародним актором у питаннях збереження культурної спадщини М'янми, і основний акцент співпраці між Росією та М'янмою як історично, так і наразі зосереджений на військово-технічному співробітництві, економічних зв'язках та політичній підтримці – тими сферами, що виявляють реальні інтереси Кремля (Storey, 2023). Взаємодія ж у культурній сфері є переважно точковою, і виявляється у проведенні фестивалей, обмінів делегацій або візитів монахів. Проте, ці заходи не зіставні з багатомільйонними проєктами реставрації, технічною експертизою й навчальними програмами, які надають інші міжнародні гравці.

Окремим питанням постає також взаємодія між різними акторами, що є складною і часто суперечливою. Хоча теоретично всі актори можуть працювати на одну мету – збереження культурної спадщини, однак їхні інтереси, пріоритети та методи можуть конфліктувати. Наприклад, військові пріоритети національної безпеки можуть суперечити зусиллям місцевих громад і

міжнародних організацій щодо збереження культури. Державні органи можуть конкурувати за ресурси або вплив з неурядовими організаціями. Розуміння цих динамік є ключовим для ідентифікації ефективних стратегій сек'юритизації та мінімізації негативних наслідків.

Дискусія і висновки

Процес сек'юритизації культурної спадщини М'янми є багатовимірним і відображає глибокі внутрішні та зовнішні виклики, з якими стикається країна. Застосовуючи рамки конструктивізму та теорії сек'юритизації, ми виявили, що загрози для культурної спадщини не є об'єктивно заданими, а активно конструюються та інтерпретуються різними акторами.

Зважаючи на окреслені проблемні питання, важливо зосередити зусилля на ефективності збереження культурної спадщини, що вимагає комплексного підходу та узгодження дій усіх акторів. Ті зусилля, що уряд намагається проводити на сьогодні, не є систематичними й достатніми. Необхідна інтеграція зусиль держави, громадськості й міжнародних партнерів. Хоча сек'юритизація може забезпечити фізичний захист, вона також несе ризики мілітаризації культурних просторів, обмеження доступу та потенційного зловживання. Важливо знайти баланс між безпекою та збереженням автентичності й доступності культурних об'єктів.

Бойові дії під час поточної політичної кризи призвели до пошкодження та руйнування численних культурних об'єктів, що підкреслює актуальну й для України вразливість спадщини під час війни. При цьому, сек'юритизація культурної спадщини однією стороною часто супроводжується стиранням або придушенням культурної спадщини іншої, особливо етнічних меншин.

У поточних умовах громадянської війни відсутня інтеграція зусиль держави не лише із громадськістю, а й з міжнародними партнерами. Допомога КНР нині є значним зовнішнім внеском у збереження культурної спадщини М'янми, особливо у відновленні після стихійних лих, і відображає тісні зв'язки між двома державами. Окремим питанням постає необхідність подальших досліджень щодо використання найбільшим на сьогодні зовнішнім актором – Китайською народною республікою сучасних матеріалів та підходів у реставрації, що не завжди відповідають міжнародним стандартам консервації та зворотності втручань. Допомогу Китаю доцільно також розглядати у ширшому геополітичному контексті його зростаючого впливу в Південно-Східній Азії та конкуренції з іншими міжнародними гравцями.

Подальшого вивчення також потребує й контент-аналіз актуальних публікацій у соціальних мережах як маркера інтересу громадськості стосовно питань збереження спадщини.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

Каліщук, О. (2024). Правові засади охорони культурної спадщини в ЄС та Україні: спроба компаративного аналізу. *Літопис Волині*, (31), 62–66. https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.31.09

Тарангул, Л, Чернікова, І., & Дрогомирецька, Л. (2024). Збереження історико-культурної спадщини України як чинник національної ідентичності. *Культурологічний альманах*, (1), 147–159. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.1.18

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge University Press.

Buzan, B., Wæver, O., & Wilde J. de. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.

Funds for NGOs. (2019). *U.S. Embassy announces 2020 Small Grants Competition in Myanmar*. https://www2.fundsforngos.org/latest-funds-for-ngos/u-s-embassy-announces-2020-small-grants-competition-in-myanmar/

ICCROM. (2025, May 16). *Visit from Ambassador of Myanmar*. https://www.iccrom.org/news/visit-ambassador-myanmar

ICOMOS. (2025, July 23). *Joint Mission Conducted in Myanmar Following the March 2025 Earthquake.* https://www.icomos.org/actualite/myanmar-earthquake-heritage-joint-mission-2025/

International Christian Concern. (2024, May 23). *Junta Forces Continue to Destroy Churches in Myanmar.* https://www.persecution.org/2024/05/23/junta-forces-continue-to-destroy-churches-in-myanmar/

International Criminal Court. (2020, February 4). *Statement of the Office of the Prosecutor of the International Criminal Court as delivered at the press conference in Dhaka.* https://www.icc-cpi.int/news/statement-office-prosecutor-international-criminal-court-delivered-press-conference-dhaka-0

Japan International Cooperation Agency. (2021). *Myanmar*. https://www.jica.go.jp/english/overseas/myanmar/index.html

Mon, A. (2022, October 24). *Renovation works for Thatbyinnyu temple assisted by China are underway within ten years in Bagan*. Myanmar Transparency News. https://www.mtnewstoday.com/en/?p=619

Storey, I. (2023, November 21). Myanmar-Russia Relations Since the Coup: An Ever Tighter Embrace. *ISEAS Perspective*, 92, 3–7.

The Global New Light of Myanmar. (2022, September 27). *MoRAC Union Minister attends ceremonies of installation of glass security door, Polycarbonate at Botahtaung Pagoda, 2022 China-Myanmar Friendship Educational Outstanding Award Giving Ceremony, meets All Myanmar Hindu Central Council members.* https://www.gnlm.com.mm/morac-union-minister-attends-ceremonies-of-installation-of-glass-security-door-polycarbonate-at-botahtaung-pagoda-2022-china-myanmar-friendship-educational-outstanding-award-giving-ceremony-meets-a/

The Times of India (2020, October 5). *India funds restoration of pagodas in Myanmar.* https://timesofindia.indiatimes.com/india/india-funds-restoration-of-pagodas-in-myanmar/articleshow/78494396.cms

UN News (2021, April 2). *Stop 'widespread violence' against children in Myanmar, UN officials urge*. https://news.un.org/en/story/2021/04/1088952

UNESCO World Heritage Convention. (2025). *Myanmar*. https://whc.unesco.org/en/statesparties/mm/

Wæver, O. (1995). *Securitization and Desecuritization*. Columbia University Press.

References

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge University Press.

Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.

Funds for NGOs. (2019). *U.S. Embassy announces 2020 Small Grants Competition in Myanmar*. https://www2.fundsforngos.org/latest-funds-for-ngos/u-s-embassy-announces-2020-small-grants-competition-in-myanmar

ICCROM. (2025, May 16). *Visit from Ambassador of Myanmar*. https://www.iccrom.org/news/visit-ambassador-myanmar

ICOMOS. (2025, July 23). *Joint Mission Conducted in Myanmar Following the March 2025 Earthquake.* https://www.icomos.org/actualite/myanmar-earthquake-heritage-joint-mission-2025

International Christian Concern. (2024, May 23). *Junta Forces Continue to Destroy Churches in Myanmar.* https://www.persecution.org/2024/05/23/junta-forces-continue-to-destroy-churches-in-myanmar

International Criminal Court. (2020, February 4). *Statement of the Office of the Prosecutor of the International Criminal Court as delivered at the press conference in Dhaka, Bangladesh*. https://www.icc-cpi.int/news/statement-office-prosecutor-international-criminal-court-delivered-press-conference-dhaka-0

Japan International Cooperation Agency. (2021). *Myanmar*. https://www.jica.go.jp/english/overseas/myanmar/index.html

Kalishchuk, O. (2024). Legal principles of cultural heritage protection in the EU and Ukraine: an attempt at comparative analysis. *Volyn Litopys,* (31), 62–66.

Mon, A. (2022, October 24). *Renovation works for Thatbyinnyu temple assisted by China are underway within ten years in Bagan*. Myanmar Transparency News. https://www.mtnewstoday.com/en/?p=619

Storey, I. (2023, November 21). Myanmar-Russia Relations Since the Coup: An Ever Tighter Embrace. *ISEAS Perspective*, 92, 3–7.

Tarangul, L., Chernikova, I., & Drohomyretska, L. (2024). Preservation of the historical and cultural heritage of Ukraine as a factor of national identity. *Culturological Almanac*, 1, 147–159.

The Global New Light of Myanmar. (2022, September 27). *MoRAC Union Minister attends ceremonies of installation of glass security door, Polycarbonate at Botahtaung Pagoda, 2022 China-Myanmar Friendship Educational Outstanding Award Giving Ceremony, meets All Myanmar Hindu Central Council members.* https://www.gnlm.com.mm/morac-union-minister-attends-ceremonies-of-installation-of-glass-security-door-polycarbonate-at-botahtaung-pagoda-2022-china-myanmar-friendship-educational-outstanding-award-giving-ceremony-meets-a

The Times of India. (2020, October 5). *India funds restoration of pagodas in Myanmar.* https://timesofindia.indiatimes.com/india/india-funds-restoration-of-pagodas-in-myanmar/articleshow/78494396.cms

UN News. (2021, April 2). *Stop 'widespread violence' against children in Myanmar, UN officials urge*. https://news.un.org/en/story/2021/04/1088952

UNESCO World Heritage Convention. (2025). *Myanmar*. https://whc.unesco.org/en/statesparties/mm/

Wæver, O. (1995). *Securitization and Desecuritization*. Columbia University Press.

Отримано редакцією журналу / Received: 15.08.25
Прорецензовано / Revised: 26.08.25
Схвалено до друку / Accepted: 23.12.25

Ivan METELIEV, PhD Student
ORCID ID: 0009-0003-4346-8332
e-mail: ivanmeteliov@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE ROLE OF ACTORS IN THE SECURITIZATION PROCESS OF MYANMAR'S CULTURAL HERITAGE

Background. ***The 21st century has seen a growing interest in the protection of cultural heritage by individuals, governments, and international organizations. Such efforts are highly volatile given the impact of globalization and modernization on cultural heritage among various communities around the world.***

Methods. ***The author used the principles of constructivism with the application of general scientific and special research methods, in particular: systemic, comparative and structural-functional methods, analysis of documents and primary sources, case studies and media analysis.***

Results. ***The activities of actors in the securitization of Myanmar's cultural heritage, each with their own interests, methods, and level of influence, are outlined and analyzed. Both the key groups of actors involved in the preservation and protection process, as well as the challenges and conflicts between the interests of different actors, are identified.***

Conclusions. ***It is established that the securitization of Myanmar's cultural heritage is a response to complex threats. The extension of the concept of "security" to cultural heritage in Myanmar is due to both internal (ethnic conflicts, political instability, illegal activities) and external (historical heritage as an object of claims, potential conflicts over cultural values) factors. The state's need for international cooperation for the effective preservation of cultural heritage also remains acute: financial, technical and expert international assistance, taking into account the scale of the challenges and limited resources, remains critically important for the effective preservation of the cultural heritage of this country.***

Keywords: ***Myanmar, security, securitization, identity, cultural heritage, UNESCO, Buddhism, Rohingya.***

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.